

Megy az ikon vándorútra

Amikor a kiállítás pompás anyagát néztem, szovjetunióbeli útjaim művészi élményei idéződtek bennem. A Tretyakov ikongyűjteményének farszto, végeláthatatlan sora: az Állami Orosz Múzeum, ahol fölfénylött Andrej Rubljov varázslata,

Milyen különös, hogy a XI. századi kijevi barlangkolostor – amelyet 1051-ben Antal barát alapított s az orosz kultúra, művészet és krónikáirás egyik központja lett – át tudta vészelni a történelem megannyi viharát, a cárizmust éppúgy, mint a kommunizmust, bár jóllehet, ez utóbbi társadalmi formáció időben rátette kezét Oroszországra tán legrégebbi férfikolostorára, s 1926-ban létrehozta a Kijevi Pecszerszki Állami Kultúrtörténeti Múzeumot. E gyűjtemény egy része látható most a Móra Ferenc Múzeumban.

aki a legszigorúbb kötöttségek közepette is zseniális tehetséggel művelte a csodát; az Ermitázs régi orosz gyűjteménye: a pravoszláv templomvárosok építészeti, képző- és iparművészeti együttese; a Vaszilij Blazsennij szűk és ívelő folyosórendszere. S mindenütt az a semmivel össze nem téveszthető különös szag – az avittság, a leülepedő por és az izzadság sajátos keveréke.

Magyarország több városában mutatja be a kijevi múzeum ezt a pompás anyagot, s ez a vándorút jelképe is lehetne az önálló Ukrajna és hazánk áttételektől mentes szellemi kapcsolatainak. Az ikonok, a vallási tárgyú festmények és iparművészeti alkotások, litur-

giai tárgyak első látásra az elkülönülés dokumentumai, egy másfajta kultúrkör, egy számunkra idegen szellemi és vallási erőtér termékei. Ám ha a figyelmes látogató picit mélyebbre tekint, szinte minden alkotásban föllelheti a művet létrehozó mozzanat azonosságát. A világmagarázat kísérletét, az ember helykeresésének meg-megújuló próbálkozásait, a vallás szigorú szabályainak tiszteletét, a mesterség, a kézművesség becsületét, s a Nyugatról Keletre át- meg átszivárgó nagy stílusirányzatok asszimilálását, beépülését a tradicionális orosz kulturális és művészeti közegebe.

Ha valaki akár csak képzőművészeti albumokból vagy ké-

peslapokról ízelítőt kapott a régi orosz ikonfestészet tárházából, az bizonyára jelentős élményekkel és új ismeretekkel is gazdagodik. Az ukrán ikonfestészet ugyanis színes és eredeti jelenségek száma a Szovjetunió területén kialakult ikontradíció egészében. Némileg oldottabb, színesebb, felületmunkálásában gazdagabb, motívumkincsében bőségesebb ez a fajta irányzat. Ráadásul szinte törés nélkül kísérhető végig a pravoszláv ikonok fejlődése a XII. századtól egészen a barokk stílus pompázatos megjelenéséig és a világi jelleg ki-domborodásáig. Ugyanakkor föllelhetők a népinemzeti elemek, amelyek még inkább eredeti jelleggel köleszőnöznek az ukrán ikonfestészetnek. Éppen a XVIII–XIX. században készült ikonok viszik tökélyre az előbb említett szellemi és mesterségbeli szándékokat.

T. L.

Áramlástán

VERESS MIKLÓS

Erdészlakoson, ahol gyerekkoromban laktam unokanővéreméknél, mert rossz tudómnem jó levegő kellett, anyám pedig nemigen talált olyan albertet a megyeszékhelyen, hová elvált asszonyként odavehetné kisfiát – egy szóval, ezen az Isten háta mögötti tanyán villany sem volt. Rádió is csak nálunk, telepes világvevő. Ámde nem onnét tanultam már akkor Petőfit, kissé megszeppenve, amikor a gyümölcslopó kisfiú panasolja bánatát – „Jaj a hátam, jaj a hátam odavan, szomszéd bácsi kiporolta csúfosan” – hanem verseskönyvből. Később, már villanyfényben, tízévesen, vállalati ünnepségeken is elszavaltam, mikorra már együtt volt a kis család, anyám meg én. Mint fiatal káder, üvegestáncot lejtett ő a gyógszertári raktár kultúrtermében, jómagam pedig szavalóként tündököltem a világot jelentő deszkákon. Altalában ezzel a verssel, amely mindig nagy tetszést aratott, lévén, hogy édesanyám tudta, mikor kire illik rámutatni e közsímet szavakkal: „Más szemében ő a szálkát megleli, s az övében a gerendát feleli.” Bele is éltem magam, mert gyereksínyekből, melyek vidéken időnként gyümölcslopással jártak, nem húzhattam ki magam, gyávnak tartottak volna.

Hogy mégis élve maradtam, borzongok bele, most villamosított gyerekhálókról olvasván, egymás után kétszer is, annak az lehetett az oka, hogy egyszerűbb volt a szomszéd bácsinak kiporolni a tettes nadrágját, villanyt eszébe sem jutott volna a kerítésbe vezetni, egyszerűen azért, mert nem volt, vagy ha volt, minek használta volna arra. Spórolt is vele. Az is igaz, persze, hogy a fitykös somnyelét sem kellett használnia, elég volt, ha a tetten ért delikvens apjának szólt, aki szegényében annyira nekibúsult, hogy a kárvallott helyett maga döngette el csintalan gyermekét. Olyan természetesen familiáris volt ez, mint a petrólampá árnya a falon, vagy a konyhában lecsúngó enyves légyfogópapírok, melyekről csak később tudtam meg, hogy a bogarak nem véletlenül döglenek rajtuk, de alkalmasak mérgezőzésre is. Gyilkolásra.

„A gazda” – ahogy Babits is írja –, természetesen „bekeríti házáat”, gondosan vigyáz arra, hogy ne legyen mások martaléka, amiért verítékezett. Amerikában akkorra már, hogy „vettem észre, hányadán áll a dolog” régebbi alkalmaztak karámkerítéséket a marhák elkódorgása ellen villanyt, de csak olyat, mely megkíméli az állatot a végsőtől, hiszen annak drága az élete. Most az áram, mely televíziókat, háztartási gépeinket működteti, már nem egyszerűen fény, de gyilkos is lehet. Nem üt, de öl. Lehetsé, persze szelídebb is, ha már véd valamit, csak ahhoz: a tulajdonukat jogosan övő gazdáknak enyhébb feszültséget kellene bevezetni. Gondolom én, újra meg újra beleborzongva a lehetetlen lehetőségbe.

Egyébként, Petőfi mindig megmosolygott, kis csínytevőjének nem is az volt a szerencséje tán, hogy még nem találták föl nekünk a villanyt! Csak az, hogy a szögesdrótkerítéseket sem. A fa ugyanis nem vezet palánki állapotjában olyan jól az áramot.

Beszélgetés Vadon Gábor professzorral

A szárnyas bombák befordulnak a sarkon

avagy az Algyőn túli tudományról

Az elmúlt hét végén Szegeden tartották a Magyar Neuroradiológiai Társaság kongresszusát.

A nemzetközi részvétellel megtartott tanácskozást szeminárium előzte meg, ahol francia tudósok ismertették legújabb eredményeiket. Ebben a tudományágban idén a Duna Szimpózium után ez már a második jelentős rendezvény volt Szegeden. A kongresszusról valamint az egyik legfiatalabb s egyben leggyorsabban fejlődő orvostudományi szakterületről dr. Vadon Gábor egyetemi tanárral (53 éves) beszélgettünk, úgy is, mint a konferencia, úgy is, mint a Magyar Radiológus Társaság elnökével, úgy is, mint a SZOTE Radiológiai Klinikájának vezetőjével. Az interjú a kongresszus után készült.

– Két konferencia egy év alatt nem lehet véletlen. Akik értenek hozzá, azt mondják, ez az elismerés annak is szól, hogy Önök Szegeden az utóbbi években világszínvonalú klinikát rendeztek be és jelentős tudományos eredményekkel hívták fel a figyelmet magukra.

– Álszerűség lenne a részemről, ha ezt tagadnám. Az új klinikai tömb meglehetősen negatív értelemben került be a köztudatba. Pedig nekünk ez az épület adott lehetőséget arra, hogy az ott dolgozók az adott tudományterület modern módszerekkel művelhessék. A mi klinikánk gépparkja tényleg nemzetközi színvonalú, és az ott dolgozó fiatal, lelkes gárda európai színvonalon műveli azt a radiológiát, amit művelni kell. Ennek egyik területe a neuroradiológia. Ezen a területen speciális műszerezettséggel és speciális szakképzettséggel emberekkel rendelkezünk. Az új épület adott lehetőséget, hogy a határterület másik oldalával, a klinikummal, a neurológiával és az idegsebészettel naponta közösen lehet dolgozni. Ez nagyon fontos.

Ez a kongresszus és a megelőző kurzus sikeresnek mondható, mert segített abban, hogy ezen a speciális területen a legmodernebb technika a magyar orvosok rendelkezésére álljon. A kurzusra olyan előadók sikerült megnyerni, akik a szakterületnek Nyugat-Európában elismert nagy tapasztalatú szakemberei, és ők a legújabb eredményeiket hozták el ide. Az anyagot később megkapjuk írott formában, és a Magyar Radiológia nevű szaklapunk ezt különkiadásaként hozza, hogy aki nem tudott eljönni, az is informálódhasson. A szemináriumon való részvétel azonban nem pótolható. Egyrészt a személyes impresszió mindig több, mint egy írott szöveg, másrészt a kurzusok kapcsán vita van. Kérdésfeltevés, véleménycsere. Hiszen azok a szakemberek vannak itt, akikről meg lehet kérdezni mindent. Profán példával, még azt is, hogy akkor most jobbra 13 fokkal nyomom tovább a katétert.

– Úgy hallottam, a mai gépekkel már nemcsak diagnosztizálnak.

– Manapság óriási tendencia, hogy mindent, amit lehet, oldjunk meg műtét nélkül. Ma már az epehólyagot nem kell feltétlenül operálni. Bedugnak négy endoszkópot, és a négy lyukon keresztül távolítják el a köves epehólyagot.

Ezekről a legújabb eljárásokról, alkalmazásokról, kockázatokról, a nyerhető haszonról is tartottak előadásokat. A kurzus ebből a szempontból is nagyon sikeres volt, s ezért külön köszönetemet kell kifejeztem Braun professzornak Colmarból. Ő az Európai Radiológus Társaság elnöke, aki nagyon erősen támogatja magyar neuroradiológusokat. Remélem, a vendégek nagyon jól érezték magukat itt, a Tisza partján. Ehhez egyébként a tudomány mellett nagyban hozzájárultak a társasági prog-

ramok is. Ezeket nagyon fontosnak tartjuk, mert itt válik lehetővé a személyes kapcsolatfelvétel, s a személyes kapcsolatoknak bizony döntő jelentőségük lehet. Szerencsére az időjárás is kegyes volt hozzánk. Lesznek talán, akik ezért a megjegyzésemért megmosolyognak, de nekem meggyőződésem, hogy a résztvevők közérzete, hangulata befolyásolja az efféle rendezvények tudományos hatékonyságát is.

Olyannyira sikeres volt ez a rendezvény, hogy Braun professzor azt szeretné, ha az Európai Neuroradiológus Társaság 1995-ös kongresszusát Magyarországon rendeznék. Egy ilyen esemény nagyon nagy lendületet adhat az illető tudományterületnek, mind a gépek beszerzésében, mind a szemlélet formálásában.

– Miért tartják a neuroradiológiát az orvostudomány leggyorsabban fejlődő ágának?

– El tudta volna képzelni tíz évvel ezelőtt, hogy lehet egy ilyen háborút csinálni, mint most az Öbölben volt? Számítógép, elektronika. Ahogy a szárnyas bombák az utcasarkon befordulnak, nagyjából így áll az orvostudomány radiológiai része. Ennek döntő része számítógépen alapul. Az utóbbi időben számos olyan új gépet és eljárást vezetett be, amelyek szinte forradalmasították a diagnosztikát. Ilyen például a mágneses rezonancia, amely mai tudásunk szerint az emberre teljesen veszélytelen. A korszerű eszközökkel sokkal pontosabb és gyorsabb diagnózist tudunk adni, mint a régi eljárásokkal. Ráadásul ezek a módszerek nem járnak fájdalommal, sokkal kevésbé viselik meg a beteget. Ugyanakkor ezekkel a gépekkel terápia is lehet végezni. Műtét nélkül lehet tágitani egy beszűkült eret a végtagokon vagy a nyakon: egy katéterrel kis ballont juttatunk az érbe, s a szűkület helyén fölpumpáljuk. Eddig komoly műtéttel plasztikai pótlást kellett beültetni az érbe. Daganatos megbetegedések esetén ki lehet választani a megfelelő artériát, s azon át közvetlenül a daganatot lehet bombázni a citosztatikummal. Ez egyrészt csökkenti a mellékhatásokat, másrészt növeli a szernek a konkrét elváltozásra gyakorolt hatását.

– Ezek a berendezések meglehetősen drágák...

– Említette a fiatalok nagy számát. Pedig a radiológia nem mindenkinek túl vonzó, hiszen nem „hálapénzes” szakma.

– Ez igaz. Ha azonban valaki modern berendezésekkel, korszerű eljárásokkal dolgozhat, ez azért csak jelent valamit; főleg akkor, ha reménykedünk abban, hogy egyszer majd csak megváltozik végre a jelenlegi társadalombiztosítási rendszer, és a tevékenység lesz megfizetve. Ezért van mindig jelentkező, s a gépeink jól ki vannak használva. A mai fejlődési tempó mellett nem lehet cél, hogy egy gépet kímélve, 15 évig használjunk, mert holnap elavulttá válik, holnapután pedig tökéletesen elavul. Az a cél, hogy ma használjam ki.

– Mennyi idő alatt avul el egy ilyen gép?

– Manapság öt év alatt.

– Milyen új eljárásokat vezettek be a közelmúltban Szegeden?

– Az egyik ilyen az úgynevezett sztereotaxiás műtét, melyet az idegsebészettel közösen vezettünk be. Egy computertomográfias (CT) vizsgálat során koordináta-rendszert vesznek föl a koponyáról, és a koponyán belüli kóros elváltozásról. Utána egy kis lyukat fúrnak a koponyába és számítógéppel meghatározzák, hogy kívülről egy tűt milyen szögben és milyen mélyen vezessenek be. Így szövetmintát lehet venni az elváltozásról. Régen ehhez műtét kellett. Ez kettős nyereség, mert sokkal kevésbé terheli mind a beteget, mind az egészségügyi apparátust. Később az eljárást továbbfejlesztettük: ma már kívülről sugárzó anyagot juttathatunk az elváltozásba, amely a daganatot belülről roncsolja. Más esetben egy tályogot le lehet szívni. Mindehhez nem kell kinyitni a koponyát. Ezt Magyarországon elsőként mi csináltuk.

– Amennyire én hallottam, mindebben nagy szerepe van Önnek.

– Én mindig azt mondom, ha valaki nem tekinti hobbijának a munkáját, az egy egyetemi klinikán nagy baj. Nekem ez hobbim is. Másrészt van egy veleszületett adottságom: van érzékem a menedzseléshez. És akik veszik a lapot, azoknak minden támogatást igyekszem megadni. Most indulunk Bécsbe az Európai Radiológus Kongresszusra, a klinikáról velem együtt 15-en megyünk, ilyen sok embernek sikerült támogatókat szerezni a részvételhez. Azt szoktam mondani, engem nem érdekel, hogy valakire, Algyőig azt mondják, hogy nagy tudós. De ha Bécsben azt mondják... az valami. S most a munkatársaim közül többről mondták, mások, Bécsben is, hogy ez igen, ez tud valamit.

MÁROK TAMÁS